

**Hanzehogeschool
Groningen**
University of Applied Sciences

Evaluatierapport Onderzoeksvisiteatie

Kenniscentrum Kunst en Samenleving

Hanzehogeschool Groningen

University of Applied Sciences

share your talent. move the world.

Evaluatierapport onderzoeksvisitatie Kenniscentrum Kunst en Samenleving

Hanzehogeschool Groningen
University of Applied Sciences

Deze onderzoeksvisitatie is gehouden op dinsdag 10 november 2020 en is uitgevoerd aan de hand van het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (2016).

Evaluatiecommissie:

ir. A.T. de Bruijn (voorzitter)
dr. D. Andriessen
prof. dr. H.A. Borgdorff

secretaris:

dr. J.M. Batteau

Datum: 8 februari 2021

Inhoudsopgave

Inleiding: opdracht en werkwijze.....	5
Het Kenniscentrum Kunst en Samenleving	5
Context van de evaluatie	5
Samenstelling onderzoekscommissie.....	5
Het beoordelingskader en de opbouw van het rapport.....	6
De werkwijze	6
1. Het onderzoeksprofiel en onderzoeksprogramma.....	8
1.1. Onderzoeksprofiel en -programma	8
1.2. Indicatoren.....	10
1.3. Conclusie.....	10
2. Organisatie, middelen en samenwerking	12
2.1. Organisatie	12
2.2. Mensen en middelen	12
2.3. Samenwerkingsverbanden	14
2.4. Conclusie.....	15
3. Kwaliteit en onderzoek	17
3.1. Praktisch relevant.....	17
3.2. Methodologisch grondig	17
3.3. Ethisch betrouwbaar	19
3.4. Conclusie.....	19
4. Resultaten en impact.....	21
4.1. Doorwerking naar beroepspraktijk en samenleving	21
4.2. Resultaten op het gebied van onderwijs en professionalisering	22
4.3. Kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein	23
4.4. Conclusie.....	24
5. Kwaliteitszorg	25
6. Eindoordeel	27
7. Aanbevelingen.....	28
BIJLAGE 1 Samenstelling evaluatiecommissie	30
BIJLAGE 2 Programma visitatie	31
BIJLAGE 3 Bestudeerde documentatie	33

Inleiding: opdracht en werkwijze

Het Kenniscentrum Kunst en Samenleving

Het Kenniscentrum Kunst en Samenleving (KCKS) is een van de drie kenniscentra van de Hanzehogeschool Groningen en is verbonden aan de schools Academie Minerva (AM) en Prins Claus Conservatorium (PCC). Het kenniscentrum bestaat op dit moment uit vier onderzoeksgroepen:

Lectoraat	Instituut	Reikwijdte
Image in Context	AM	Voornamelijk AM
Lifelong Learning in Music	PCC	Voornamelijk PCC
Kunsteducatie (per 2017)	PCC	PCC, AM en Pedagogische Academie
Art & Sustainability	AM	Voornamelijk AM, op termijn ook PCC

KCKS heeft als doel en profiel nieuwe artistieke praktijken in verbinding met uiteenlopende sectoren in de samenleving. Het doet praktijkgericht onderzoek naar hoe kunstenaars, ontwerpers, musici en docenten kunsteducatie kunnen bijdragen aan een menswaardige en duurzame wereld. Uitgangspunt is hierbij de overtuiging dat de kunsten een specifieke veranderkracht hebben en bijdragen aan verwondering, welbevinden en zingeving.

Context van de evaluatie

Deze onderzoeksvisite vindt plaats in het kader van de het landelijk kwaliteitszorgstelsel voor onderzoek in het hbo. Een hogeschool moet het functioneren van onderzoekseenheden extern laten evalueren en dit op een systematische wijze laten plaatsvinden. Deze onderzoeksvisite maakt onderdeel uit van de vereiste zes-jaarlijkse externe kwaliteitstoetsing.

De Hanzehogeschool heeft een externe commissie ingesteld. Deze commissie hanteert als evaluatiekader het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO) 2016-2022. De Commissie Evaluatie Kwaliteit Onderzoek (CEKO) houdt toezicht op de uitvoering van het BKO.

Samenstelling onderzoekscommissie

De commissie is samengesteld in opdracht van en in samenspraak met de Hanzehogeschool en bestaat uit representanten van onderwijs, wetenschap en beroepspraktijk. Met goedkeuring van het College van Bestuur bestaat de onderzoekscommissie uit:

- De heer ir. A.T. de Bruijn, voorzitter.
- De heer dr. D. Andriessen, lector Methodologie van Praktijkgericht Onderzoek aan de Hogeschool Utrecht.
- De heer prof. dr. H.A. Borgdorff, directeur/hoogleraar Theorie van onderzoek in de kunsten bij *The Academy of Creative and Performing Arts (ACPA)*, onderdeel van Faculteit Geesteswetenschappen van Leiden University en een samenwerking met Hogeschool der Kunsten Den Haag. Hij is tevens als lector verbonden aan het Koninklijke Conservatorium Den Haag.

Commissieleden	Domein	Onderzoek	Onderwijs	Werkveld	Kwaliteitsmanagement
A.T. de Bruijn		x	x		x
D. Andriessen	Kunst en onderzoek	x	x	x	
H.A. Borgdorff	Kunst en onderzoek	x	x	x	

De beleidsmedewerker kwaliteitszorg van de Hanzehogeschool beschikt over de door de commissieleden ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen. Hierin verklaren de leden o.a. vijf jaar voorafgaand aan de visitatie geen professionele werkrelatie met de Hanzehogeschool te hebben gehad.

Mevrouw dr. J.M. Batteau trad op als secretaris van de evaluatiecommissie.

Het beoordelingskader en de opbouw van het rapport

Voor de evaluatie is gebruik gemaakt van het beoordelingskader dat is vastgelegd in het 'Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek 2016-2022'. Het rapport is geordend naar de vijf standaarden uit het beoordelingskader.

1. De onderzoekseenheid heeft een relevant, ambitieus en uitdagend onderzoeksprofiel en een onderzoeksprogramma met bijbehorende doelen die zijn geoperationaliseerd in een aantal indicatoren.
2. De wijze waarop de eenheid is georganiseerd, de inzet van mensen en middelen en de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties maken de realisatie van het onderzoeksprofiel mogelijk.
3. Het onderzoek van de onderzoekseenheid voldoet aan de standaarden die in het vakgebied gelden voor het doen van onderzoek.
4. De onderzoekseenheid realiseert voldoende relevantie op het gebied van:
 - a. de beroepspraktijk en de samenleving
 - b. onderwijs en professionalisering
 - c. kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomeinHet onderzoek heeft in voldoende mate impact op de hiervoor omschreven gebieden.
5. De onderzoekseenheid voert regelmatig en systematisch evaluaties uit van de onderzoeksprocessen en resultaten. Aan de uitkomsten daarvan verbindt de onderzoekseenheid waar nodig verbeteringen.

Het evaluatierapport heeft de volgende opbouw:

- Hoofdstuk 1 behandelt het onderzoeksprofiel en onderzoeksprogramma (standaard 1).
- Hoofdstuk 2 beschrijft de organisatie, mensen en middelen (standaard 2)
- Hoofdstuk 3 richt zich op de kwaliteit van het onderzoek (standaard 3)
- Hoofdstuk 4 beschrijft de resultaten en de impact van het onderzoek van het Kenniscentrum
- (standaard 4)
- Hoofdstuk 5 behandelt de kwaliteitszorg voor zover relevant voor deze onderzoeksvisite (standaard 5)
- Hoofdstuk 6 tot slot bevat enkele aanbevelingen.

Werkwijze

Het Kenniscentrum Kunst en Samenleving heeft een zelfevaluatiebericht met onderliggende documenten aangeleverd. De commissie heeft daarnaast een selectie van recente publicaties, artikelen en producten van de diverse onderzoeksprojecten bestudeerd. Deze documentatie is geselecteerd uit recente publicatielijsten (2018-2020) waarin zowel wetenschappelijke als beroepsgerichte publicaties en producten zijn opgenomen.

De oorspronkelijke datum voor de visitatie was vastgelegd op 12 mei 2020. Door de landelijke maatregelen genomen in het kader van de COVID19 was het niet mogelijk om fysiek bijeen te komen op genoemde datum en is de visitatie naar het najaar 2020 verplaatst. Omdat daarmee een grote tijdsspanne zou zitten tussen de aanlevering van de documentatie en de daadwerkelijke beoordeling, heeft het panel op 9 juni 2020 een digitale bijeenkomst belegd voor een documentatieonderzoek. De panelleden hebben de documentatie bestudeerd en een voorlopige analyse uitgevoerd op de vijf standaarden van het BKO. Op basis van deze analyse zijn voorlopige bevindingen en aandachtspunten voor de visitatie geformuleerd. De secretaris heeft hier verslag van gemaakt en het rapport is naar het kenniscentrum verstuurd ter voorbereiding op de visitatie.

Voorafgaand aan de visitatie kwam het panel nogmaals digitaal bijeen voor een vooroverleg. De analyse en aandachtspunten vormden de leidraad voor de gesprekken tijdens de visitatie, die op dinsdag 10 november 2020 online plaatsvond.

De commissie voerde gesprekken met het college van bestuur, *leading deans* van Academie Minerva en Prins Claus Conservatorium, de *leading* lector en de lectoren, senior onderzoekers, programmamanager van het kenniscentrum, docentonderzoekers, samenwerkingspartners/stakeholders vanuit de beroepspraktijk en studenten.

Tijdens de visitatie zijn diverse onderzoeksprojecten besproken met onderzoekers van KCKS en met betrokkenen uit het werkveld. Deze projecten zijn op voordracht van het kenniscentrum en met goedkeuring van het panel uitgekozen. Ter voorbereiding op de projectbesprekingen, heeft het panel informatie gelezen over de verschillende projecten.

De keuze voor de gesprekspartners is in afstemming tussen KCKS en het panel tot stand gekomen. Alle gesprekken vonden via MS Teams plaats. Het programma van de visitatie is opgenomen in Bijlage 1.

Het conceptrapport is op 15 december 2020 aan het Kenniscentrum aangeboden voor controle op feitelijke onjuistheden. De voorzitter heeft het definitieve rapport op 8 februari 2021 vastgesteld en aan het College van Bestuur van Hanzehogeschool Groningen aangeboden.

1. Het onderzoeksprofiel en onderzoeksprogramma

Standaard 1: De onderzoekseenheid heeft een relevant, ambitieus en uitdagend onderzoeksprofiel en een onderzoeksprogramma met bijbehorende doelen die zijn geoperationaliseerd in een aantal indicatoren.

1.1. Onderzoeksprofiel en -programma

Onderzoeksprofiel

Het Kenniscentrum Kunst en Samenleving beschrijft zijn missie als volgt in de zelfevaluatie: “Het Kenniscentrum Kunst & Samenleving van de Hanzehogeschool Groningen onderzoekt en ontwikkelt nieuwe artistieke en kunsteducatieve praktijken in verbinding met uiteenlopende sectoren in de samenleving gericht op *societal challenges* – grote en hardnekkige problemen waar onze samenleving zich voor gesteld weet. Hiermee wordt de potentiële veranderkracht van de kunsten ingezet als een betekenisvolle en proactieve bijdrage van de kunsten aan deze *societal challenges*.” Belangrijk uitgangspunt daarbij is de overtuiging dat kunstenaars en de kunsten “een wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan nieuwe antwoorden op verschillende maatschappelijke uitdagingen.” Kunstenaars zijn in de visie van KCKS “professionals in betekenisgeving” en kunnen daarmee op unieke wijze een bijdrage leveren aan de zingeving die mensen nodig hebben.

Het kenniscentrum heeft in de afgelopen periode ingezet op een veranderingstraject waarin zowel inhoudelijk als organisatorisch een herstructurering is voorgenomen en ook reeds gedeeltelijk heeft plaatsgevonden. Een belangrijke verandering betreft de ontwikkeling waarbij de onderzoeksprogramma's niet langer lectoraat-gebonden zijn, maar zijn afgestemd op drie gezamenlijke thema's: Kunst & Participatie, Kunst & Duurzaamheid en Kunst & Educatie. Elke onderzoeksgroep – Kunsteducatie (KE), Life-long Learning in Music (LLM), Image in Context (IiC) en Art & Sustainability (A&S) – neemt een van deze thema's als primair referentiekader voor onderzoek, projecten en activiteiten, en levert daarnaast ook een bijdrage aan de andere thema's.

Het onderzoeksprofiel van het kenniscentrum, waarin de maatschappelijke betekenis en veranderkracht van de kunsten centraal staan, acht het panel zeer actueel, relevant en uitdagend. Ook is het panel van oordeel dat de drie gedeelde thema's een passende uitwerking zijn van de gezamenlijk geformuleerde missie en visie. Onderzoeksprofiel, missie en visie sluiten bovendien aan bij de verschillende regionale (Noordelijk Innovatie Agenda, Cultuurbeleid in het Noorden), (inter)nationale strategische- en beleidsagenda's (Nationaal Wetenschapsagenda, Sustainable Development Goals) en verbinden zich nadrukkelijk met het profiel en de speerpunten Healthy Ageing, Energie en Ondernemerschap van Hanzehogeschool Groningen. Zo gaan de onderzoeksgroepen Kunsteducatie, Image in Context en Lifelong Learning in Music elk op hun eigen manier een relatie aan met het thema Healthy Ageing, en wordt er samengewerkt met het Centre of Expertise Healthy Ageing. KCKS richt zich daarbij specifiek op de rol van de kunsten voor ouderen in de vergrijzende Nederlandse samenleving en op de rol van de kunsten in leer- en educatieprocessen. De onderzoeksgroep Art & Sustainability werkt op haar beurt samen met het Kenniscentrum Biobased Economy, waarin de speerpunten Energie en Ondernemerschap richtinggevend zijn.

Artistic Research en derde cyclus

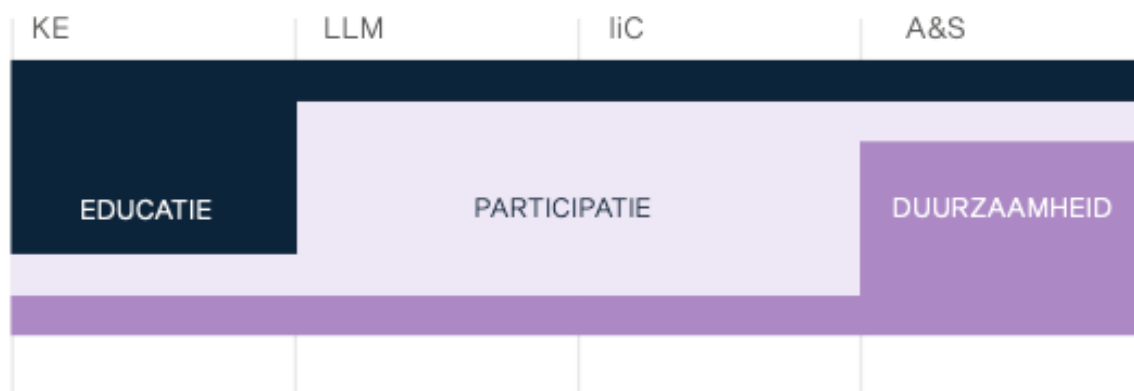
KCKS heeft zich in de afgelopen jaren gericht op de vormgeving van artistiek onderzoek in maatschappelijke contexten. Artistiek onderzoek wordt daarbij opgevat als onderzoek a. vanuit, naar en in de praktijk, b. gebruikmakend van artistieke middelen en methodes, c. met als doel impact te hebben op de samenleving, d. en op deze wijze tot nieuwe kennis en inzichten te komen. Uit de documentatie en de gesprekken met betrokkenen kwam naar voren dat de visie op en invulling van artistiek onderzoek bij KCKS zich in een ontwikkelende fase bevindt en dat de onderzoeksgroepen, elk vanuit het eigen vakgebied, hierover met elkaar in gesprek zijn. Een belangrijke leidraad voor alle onderzoeksgroepen is daarbij de maatschappelijke oriëntatie van het artistieke onderzoeksproces.

Aangaande de derde cyclus verkent KCKS op dit moment twee mogelijke routes: enerzijds de Artistic PhD, inmiddels mogelijk gemaakt door de samenwerking met Rijksuniversiteit Groningen in het

onderzoekspatform GRASP (Groningen Research Arts and Society Platform), anderzijds de professional doctorate waarin het onderzoek vanuit en/of middels artistieke benaderingen zich richt op de beantwoording van vraag of probleem uit de praktijk, of zich richt op de artistieke praktijk zelf. Het panel heeft veel waardering voor de recente samenwerkingsovereenkomst met de RUG in het onderzoekspatform GRASP waarmee de derde cyclus voor artistiek onderzoek mogelijk is gemaakt. Het panel zou het kenniscentrum willen stimuleren om de uitwerking van de twee mogelijke sporen in de derde cyclus (de artistiek PhD en/of de professional doctorate) nadrukkelijk te verbinden aan de visievorming op artistiek onderzoek en haar positie hieromtrent nader te expliciteren.

Onderzoeksprogramma

De onderzoeksgroepen die behoren tot het Kenniscentrum Kunst en Samenleving stellen ieder jaar een gezamenlijk jaarplan op waarin de doelstellingen per onderzoeksgroep zijn geformuleerd. Het panel heeft deze jaarplannen bekeken en stelt vast dat, ondanks de eigen werkwijze en onderzoeksrichting van elk lectoraat, er duidelijke verbindingen zijn met de drie maatschappelijke thema's waar het kenniscentrum aan wil bijdragen.

Figuur 1. Schematische weergave van de onderzoeksthema's per onderzoeksgroep

Zo draagt de onderzoeksgroep Kunsteducatie logischerwijze voornamelijk bij aan het thema 'Kunst & Educatie', verbinden de onderzoeksgroepen Lifelong Learning in Music en Image in Context zich vooral met het thema 'Kunst & Participatie' en is de onderzoeksgroep Art & Sustainability als eerste georiënteerd op het thema 'Kunst & Duurzaamheid'. Uit de documentatie en de gesprekken die het panel voerde met betrokken lectoren kwam naar voren dat, hoewel elk lectoraat zich met name op één thema richt, alle thema's voor de vier onderzoeksgroepen belangrijk zijn, zij het met verschillende accenten en op verschillende wijzen. Bij alle onderzoeksgroepen spelen educatie, participatie en duurzaamheid in meerdere of mindere mate een rol, en zijn deze perspectieven concreet terug te vinden in de diverse onderzoeksprojecten.

Het panel is positief over de doelstellingen van het kenniscentrum om de gezamenlijke thema's leidend te laten zijn in plaats van de afzonderlijke programma's van de lectoraten. Daarmee worden, zoals de lectoren zelf ook aangeven, de maatschappelijke ontwikkelingen en de actuele kunstpraktijk nog meer leidend bij het vormgeven en op elkaar afstemmen van de afzonderlijke onderzoeksprogramma's. Het panel heeft op basis van de eerste resultaten vertrouwen in het proces van heroriëntatie en stelt vast dat alle betrokkenen zich hieraan committeren. Zij constateert een gezamenlijk gedragen ambitie om over de muren van de lectoraten heen te kijken en vorm te geven aan nieuwe overkoepelende kaders die de onderlinge synergie en samenwerking maximaal de ruimte bieden. Voorts stelt zij vast dat alle lectoren deze herstructurering als een organisch proces ervaren waarin zij gezamenlijk optrekken.

Het panel stelt daarbij vast dat het uiteindelijke doel van het kenniscentrum ten aanzien van de samenhang tussen de onderzoeksgroepen nog niet volledig en eenduidig is uitgekristalliseerd en dat er nuanceverschillen zijn in de posities die de lectoren innemen in het proces. Dit hoeft echter geen belemmering te vormen voor het verdere ontwikkelingstraject, volgens het panel. De explicitering van en uitwisseling over de onderlinge verschillen laten zien dat men met elkaar in gesprek is over de gekozen koers en dat het veranderproces als betekenisvol wordt ervaren. Daarmee heeft het kenniscentrum bovendien gehoor gegeven aan de aanbeveling naar aanleiding van de vorige visitatie,

namelijk om meer te zijn dan een (administratieve) koepel voor relatief autonoom opererende lectoraten en zich te ontwikkelen in de richting van een kenniscentrum waarbinnen onderzoeksgroepen bijdragen leveren aan gezamenlijke thema's. Het panel heeft er vertrouwen in dat de betrokken lectoren dankzij de structureel gevoerde kritisch-reflectieve gesprekken en evaluaties van gemaakte keuzes tot een nog meer gezamenlijk gedragen programmering komen waarin de dwarsverbindingen tussen de onderzoeksprojecten concreet en productief vorm krijgen.

Ter ondersteuning van dit transitieproces zou het volgens het panel waardevol zijn om vanuit de missie en visie van het kenniscentrum ('de veranderkracht van de kunsten in de samenleving'; 'artistieke processen dragen bij aan maatschappelijke transitie's') een gezamenlijke onderzoeksvraag te formuleren. Vervolgens kan bij het naast elkaar leggen van de diverse onderzoeksuitkomsten van de onderzoeksgroepen gekeken worden welke kennis deze opleveren voor het beantwoorden van de gezamenlijke onderzoeksvraag. Dit biedt een mooie kans tot gezamenlijke kennisontwikkeling. Ook kan het helpen om overeenkomsten en verschillen uit te lichten en inzicht te verkrijgen in hoe men over en weer van elkaar zou kunnen leren en elkaar zou kunnen aanvullen. Deze lichte vorm van gezamenlijke programmering (de 'visnet'-benadering¹) zou, zonder de uniciteit van elke onderzoeksgroep te kort te doen, de bouwstenen kunnen leveren voor genoemde gezamenlijke doorontwikkeling en de nadere uitwerking van een gedeelde visie op kunst en samenleving.

1.2. Indicatoren

Het Kenniscentrum Kunst en Samenleving heeft een aantal onderzoeksindicatoren geformuleerd dat aansluit bij de indicatoren die in het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek omschreven staan. In de jaarplannen zijn indicatoren onderverdeeld in *research output* en *research activities*. Voorts zijn er indicatoren opgesteld met betrekking tot de verhouding tussen extern en interne financiering, het aantal senior- en docentonderzoekers, promovendi, lectoren, de omvang van ondersteunend personeel en het aantal studenten dat in aanraking is gekomen met onderzoek. Volgens het panel zijn deze indicatoren concreet en passend bij de doelen en werkzaamheden van het kenniscentrum en zijn deze bruikbaar om jaarlijks een beeld te kunnen vormen van de productiviteit van het kenniscentrum.

1.3. Music in Context

De aanstellingsperiode van de lector van LLM loopt ten einde en het lectoraat zal worden voorgezet als Music in Context. Het panel vroeg zich af wat de implicaties waren voor de omzetting van het lectoraat LLM naar een onderzoeksgroep Music in Context. In gesprek met de betrokkenen werd aangegeven dat een aantal belangrijke onderzoekslijnen behouden zullen blijven (de contexten van zorg en welzijn), maar dat Music in Context zich ook zal richten op nieuwe vormen van publiek (in vervolg op het onderzoek eerder uitgevoerd onder *New Audiences*) en de verdere ontwikkeling van artistiek onderzoek. De lector die daartoe zal worden aangesteld zal dan ook expertise hebben in deze thematiek. Het panel kan zich vinden in dit profiel en was verheugd om te horen dat het kenniscentrum nadenkt over manieren om de kennis en ervaring die binnen de onderzoeksgroep LLM is opgebouwd te behouden voor de volgende lectoraatsperiode, onder andere middels een overzichtspublicatie gebaseerd op het onderzoek dat heeft plaatsgevonden in de afgelopen jaren.

1.4. Conclusie

Het Kenniscentrum Kunst en Samenleving heeft een relevant en uitdagend onderzoeksprofiel geformuleerd, een profilering die is gebaseerd op de huidige en verwachte ontwikkelingen en uitdagingen in het werkveld en de maatschappij, en aansluit bij regionale, nationale en internationale beleidsagenda's. De missie van het kenniscentrum, dat de veranderkracht van de kunsten in de samenleving als uitgangspunt neemt, sluit aan bij de profilerende thema's van de Hanzehogeschool Groningen.

Het panel prijst het ingezette traject richting een thematisch georiënteerde programmering en ziet dat het kenniscentrum grote stappen heeft gezet sinds de vorige visitatie. Hoewel de uitkomsten van dit proces nog niet volledig zijn uitgekristalliseerd, is het panel positief over kritisch-reflectieve manier waarop deze heroriëntatie plaatsvindt, waarbij de lectoren duidelijk gezamenlijk optrekken in de vormgeving ervan en structureel het gesprek voeren over de invulling van de strategische thema's.

¹ Zie p.25 van

https://www.verenighogescholen.nl/system/ckeditor_assets/attachments/76/praktijkgericht_onderzoek_in_de_etage_-_dubbel-essay_carola_hageman_en_daan_andriessen.pdf

Het panel heeft er vertrouwen in dat de thematische aanpak niet alleen tot een sterker samenhangende programmering zal leiden maar ook de mogelijkheden tot kennisontwikkeling, samenwerking en cross-overs tussen onderzoek in de kunsten substantieel zal vergroten.

Om de ontwikkeling naar een thematische georiënteerde programmering te ondersteunen zou het panel het kenniscentrum willen adviseren om een gezamenlijke onderzoeksvraag te formuleren, gebaseerd op de missie van KCKS. Door deze vraag als uitgangspunt te nemen en de afzonderlijke onderzoekprojecten naast elkaar te leggen zouden de onderzoeksgroepen kennis over de veranderingskracht van de kunsten in de samenleving kunnen bundelen en op deze manier tot een gedeelde visie op kunst en samenleving te komen. Het panel is positief over de manier waarop het kenniscentrum omgaat met de transitie van LLM naar Music in Context, waarin er aandacht is voor continuïteit en het behoud van verworven kennis en netwerken, en tegelijkertijd ruimte ontstaat voor de nieuwe onderzoekslijnen.

Het panel stelt dat de visie op en concrete invulling van artistiek onderzoek binnen het kenniscentrum zich steeds verder ontwikkelt en is positief over de manier waarop het gesprek onderling en met externe partners wordt gevoerd. Voorts zou het panel het kenniscentrum willen uitdagen om de uitwerking van de twee sporen voor de derde cyclus voor praktijkgericht onderzoek nadrukkelijk te verbinden aan de explicitering van haar visie op artistiek onderzoek.

Op basis van bovenstaande overwegingen beoordeelt de commissie Standaard 1 als 'voldoende'.

2. Organisatie, middelen en samenwerking

Standaard 2: De wijze waarop de eenheid is georganiseerd, de inzet van mensen en middelen en de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties maken de realisatie van het onderzoeksprofiel mogelijk.

2.1. Organisatie

Het kenniscentrum heeft bij de realisatie van zijn doelstellingen veel aandacht voor de invulling van het onderzoeks- en lectoratenportfolio. Dit is in de afgelopen jaren op een aantal vlakken gewijzigd en er staat ook een aantal veranderingen gepland voor de komende jaren. Ten tijde van de vorige visitatie bestond het kenniscentrum uit drie lectoraten: Lifelong Learning in Music (LLM), Popular Culture, Sustainability & Innovation (PSI), Image in Context (IiC). Echter, door een koerswijziging is per september 2017 de onderzoeksgroep Kunsteducatie toegevoegd aan het portfolio. Voorheen was er een lector New Audiences die binnen het lectoraat LLM een eigen leeropdracht had. Op basis van het strategisch plan en ook vanuit de wens de docentenopleidingen beter te bedienen is New Audiences weer ondergebracht bij LLM, en de leeropdracht van de lector New Audiences is verlegd naar kunsteducatie. LLM zal na opvolging van de huidige lector worden omgevormd tot een onderzoeksgroep 'Music in Context' (MiC). Het lectoraat PSI is omgevormd tot het lectoraat Art & Sustainability (A&S), waarbij er gekozen is voor een nauwe samenwerking en het delen van een lector met het Kenniscentrum BioBased Economy. Op het moment van deze visitatie was zojuist een nieuwe lector voor A&S aangesteld die, voortbouwend op de ingezette koers van het lectoraat en in lijn met de missie van KCKS, nieuwe doelstellingen en programmering zal opstellen voor de komende jaren.

De strategische sturing van KCKS ligt in handen van een stuurgroep bestaande uit de leading dean (dean van PCC), de dean van Academie Minerva, de leading lector (lector Kunsteducatie) en de programmamanager. De stuurgroep vormt onder eindverantwoordelijkheid van de leading dean het formele besluitvormende orgaan. De leading dean is verantwoording verschuldigd aan het College van Bestuur. De lectoren zijn verbonden aan een van de kunstenscholen (Academie Minerva en Prins Claus Conservatorium) en vallen formeel onder de verantwoordelijkheid van de betreffende dean. Het inhoudelijk overleg over onderzoek vindt maandelijks plaats in het lectorenoverleg, bestaande uit alle lectoren van het KCKS en de programmamanager en voorgezeten door de leading lector.

Daarnaast zijn de zogenoemde innovatiewerkplaatsen (IWP's) in de afgelopen jaren nadrukkelijk onderdeel gaan uitmaken van de onderzoeksomgeving van het kenniscentrum. Dit zijn leergemeenschappen waarin onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk met elkaar vervlochten zijn. Zij dragen daarmee bij aan de versteviging van zowel de interne als externe netwerken en samenwerkingsverbanden. De afgelopen jaren heeft KCKS sterk ingezet op het aansluiten bij of het opzetten van IWP's met verschillende partners binnen en buiten de hogeschool (zie daarvoor ook 2.3 en 3.1). Inmiddels zijn er vier innovatiewerkplaatsen waarvan KCKS (mede) de trekker is: IWP Kunst, Zorg en Welzijn, IWP Kunsteducatie, IWP Circular Design Factory en IWP Climate Adaptation.

Het kenniscentrum wordt ondersteund door twee managementassistenten een door een marketing- & communicatiemedewerker. Voorts maakt het kenniscentrum gebruik van de diensten van de hogeschool, waaronder:

- Stafbureau Financieel Economische Zaken: financieel adviseur subsidie aanvragen en financiële vraagstukken
- Stafbureau Onderwijs & Onderzoek: Grant Writer en adviseur Kwaliteitszorg
- HRM: HRM Adviseur

2.2. Mensen en middelen

Mensen

Volgens het panel is het team van lectoren en onderzoekers wat betreft expertise, ervaring en netwerken zeer geëquipeerd om de onderzoeksprojecten op goede wijze uit te voeren. De lectoren zijn nationaal en internationaal hooggewaardeerde onderzoekers in hun vakgebied en een deel van de lectoren heeft naast het lectorschap nog een andere aanstelling bij een universiteit of hogeschool, in Nederland of daarbuiten. De zes senior onderzoekers zijn gepromoveerd en vervullen een

belangrijke rol in de onderzoeksgroepen. Vier promovendi werken binnen het kenniscentrum aan hun promotietraject.

Naar aanleiding van de bestudeerde documentatie en de gevoerde gesprekken stelt het panel vast dat de bemensing van de lectoraten in de afgelopen jaren niet tot knelpunten heeft geleid bij de realisatie van de doelstellingen van het kenniscentrum. De vier lectoren hebben voldoende aanstelling om hun werkzaamheden te verrichten en het aantal senioronderzoekers is in de afgelopen jaren gestegen, maar het panel stelt tegelijkertijd vast dat de omvang van de diverse aanstellingen laag is, ook in vergelijking met lectoraten bij andere hogescholen. Zo is voor alle onderzoekers (senior onderzoekers, promovendi en docentonderzoekers) 1,6 fte uit de basisfinanciering beschikbaar en moet de overige financiering extern geworven worden; de financiering van docentonderzoekers vanuit de opleidingen is op dit moment nog niet vanzelfsprekend, en het blijkt lastig te zijn om docenten met een onderzoeksprofiel te werven vanuit de opleidingen. Tijdens de gesprekken met leading dean en lectoren kwam naar voren dat het kenniscentrum voor de komende periode overweegt om de aanstelling van de lector voor LLM (nu 1 fte) gelijk te trekken met die van de andere lectoren (elk 0,5 fte) om zo meer ruimte te creëren voor het aanstellen van senior- en docentonderzoekers. Het panel is hier geen voorstander van. Het begrijpt de onderliggende overwegingen maar ziet het als een achteruitgang voor de zo noodzakelijke inzet van de lectoren. Om hun taken goed te kunnen vervullen, de tijd te hebben om een robuuste onderzoeksgroep uit te bouwen en samen te werken met collega-lectoren is volgens het panel een minimale aanstelling van 0,7 fte noodzakelijk. Een aanstelling van 0,5 fte is volgens het panel het absolute minimum, mede in vergelijking met de aanstellingen van lectoren bij andere hogescholen.

Het kenniscentrum heeft in de afgelopen periode met een klein team veel kunnen bereiken. Maar het panel is stellig van oordeel dat de bemensing en capaciteit van het kenniscentrum moet groeien om de geformuleerde ambities voor de komende jaren met de vereiste slagkracht te kunnen realiseren. Zonder een toename in aantal en omvang van de aanstellingen voor onderzoekers zal de beoogde transitie naar een thematisch georiënteerd kenniscentrum heel moeilijk zijn. De leading lector voert al enige tijd gesprekken met teamleiders van de schools en opleidingen om onderzoek vast onderdeel te laten uitmaken van de meerjarige personeelsplannen. Het kenniscentrum en Academie Minerva hebben al eerste stappen gezet in het formuleren van een gezamenlijke kennisagenda en het expliciteren van onderzoek in de jaarplannen van de Academie. Het panel ondersteunt deze initiatieven.

		Basis	Externe geldstroom	In kind door schools	Totaal
	Aantal	Fte	Fte	Fte	Fte
Lectoren	4	2,55			2,55
Onderzoekers*	24	1,67	4,97	0,42	7,06
Ondersteuners	2	1,3	0,14		1,44
M&C	1	0,8			0,8
Programmamanager	1	0,6			0,6
Totaal	14	6,62	5,11	0,72	12,45

		Basis	Externe geldstroom	In kind door schools	Totaal
	Aantal	Fte	Fte	Fte	Fte
Senioronderzoekers	6	0,4	1,09	0	1,49
Promovendi	4	1,1	1,10	0	2,2
Docentonderzoekers	14	0,17	2,78	0,42	3,37
Totaal onderzoekers*	24	1,67	4,97	0,42	7,06

* Sommige uren van de lectoren worden ook gefinancierd uit externe projecten

Middelen

De Hanzehogeschool voorziet in de basisfinanciering van het kenniscentrum die voor dit jaar is vastgesteld op 135K. Deze basisfinanciering wordt aangevuld met externe financiering. In de laatste twee jaren heeft KCKS 25% tot 30% van de totale begroting aan externe financiering kunnen binnenhalen. Dit is een grote vooruitgang in vergelijking met zes jaar en vijf jaar geleden, toen het

KCKS gemiddeld 5%-12% aan externe financiering verwierf. Het kenniscentrum voldoet daarmee ruimschoots aan de opdracht van het College van Bestuur van Hanzehogeschool om ten minste 25% externe middelen van de totale begroting binnen te halen voor onderzoek. Bovendien geeft het kenniscentrum hiermee gehoor aan de oproep van het vorige visitatiepanel om meer te investeren in het binnenhalen van externe financiering. Externe middelen betreffen verworven overheidssubsidies voor (praktijkgericht) onderzoek (o.m. NWO/SIA (RAAK, KIEM), NWO/NRO, ZON-MW, NWO/Smart Culture) alsook medefinanciering van projecten door externe samenwerkingspartners. De structurele samenwerkingsverbanden met partners uit het werkveld dragen bovendien bij aan de continuïteit van externe geldstromen. De bijdrage in uren van schools aan het kenniscentrum is nog niet helemaal transparant. Het panel ondersteunt de initiatieven van de leading lector om te proberen deze inzet transparant te maken en te vergroten.

2.3. Samenwerkingsverbanden

Interne samenwerkingsverbanden

Op basis van de projectbesprekingen en het gesprek met de lectoren stelt de commissie vast dat er een goede vervlechting is met het onderwijs vanuit de lectoraten en dat er ook mooie voorbeelden zijn van samenwerking tussen lectoraten en met andere kenniscentra van de Hanzehogeschool. Zoals eerder beschreven werkt het lectoraat A&S nauw samen met het lectoraat Transitie Bio-economie, onderdeel van het Kenniscentrum Biobased Economy, wat geleid heeft tot de oprichting van de IWP's Circular Design Factory en Climate Adaptation. Een mooi voorbeeld van samenwerking tussen lectoraten is de manier waarop liC en A&S samen zijn opgetrokken in de vormgeving van artistiek onderzoek in de maatschappelijke context en het uitwerken van een Artistieke PhD-traject in samenwerking met Rijksuniversiteit Groningen. Het lectoraat Kunsteducatie heeft veel geïnvesteerd in de interne samenwerking met opleidingen en academies binnen Hanzehogeschool. Er wordt intensief samengewerkt in Kunsteducatie Noorder Breed, de samenwerking met de bacheloropleidingen kunsteducatie (Academie Minerva, Prins Claus Conservatorium), de Pedagogische Academie en de Master Kunsteducatie, een joint degree van de Hanzehogeschool en NHL Stenden.

Hoewel elk lectoraat afzonderlijk binnen de Hanzehogeschool goede netwerken en samenwerkingsverbanden hebben, denkt het panel dat de lectoraten baat zouden kunnen hebben bij meer onderlinge, inhoudelijke, uitwisseling over de uiteenlopende onderzoeksprojecten, om zo ook gebruik te kunnen maken van elkaars expertise, ervaring en netwerken. In de gesprekken die het voerde met betrokkenen kwam naar voren dat hoewel er op structurele basis gezamenlijke reflectie is op de koers van het kenniscentrum, uitvoerige uitwisseling en samenwerking op projectniveau moeilijk realiseerbaar is binnen de aanstellingen die de onderzoekers op dit moment hebben.

Externe samenwerkingsverbanden

Het panel is onder de indruk van de langdurige en relevante samenwerkingsverbanden die het kenniscentrum heeft met werkveldpartners en (inter)nationale kennisinstellingen. De manier waarop het netwerk wordt georganiseerd en hoe de kennisdeling daarin vorm krijgt is per onderzoeksgroep verschillend: variërend van langdurige projecten met veel verschillende partners tot individuele contacten en expertmeetings en van tentoonstellingen tot onderzoekstrajecten binnen de IWP's:

- De onderzoeksgroep liC, als trekker van IWP Kunst, Zorg & Welzijn, brengt partners samen uit de zorg, welzijn, kunst, kunstvakonderwijs en betreft in haar projecten ook burgerinitiatieven. Deze samenwerking heeft inmiddels tot 30 projecten en initiatieven op het gebied van kunst en ouderen geleid. Daarnaast is het lectoraat liC betrokken bij een groot internationaal netwerk van kunstenaars en academies (Oslo, Jeruzalem, Istanbul, Kampala) in het kader van zijn meer politiek georiënteerde projecten.
- De onderzoeksgroep LLM participeert in een groot aantal regionale, nationale en internationale netwerken met uiteenlopende maatschappelijke en academische partners. Vanuit haar expertise en ervaring is de lector LLM betrokken bij diverse internationale onderzoeksprogramma's, kennisinstellingen en conservatoria (Guildhall School of Music & Drama Londen; de Royal Music Academy in Arhus, Conservatorium in Esbjerg, de Europese Associatie van Conservatoria, Iceland University of the Arts). Het lectoraat LLM onderhoudt een netwerk t.b.v. het RaakPro project 'Professional Excellence in Meaningful Music in Healthcare' (2019-2023), waaraan behalve door de Hanzehogeschool (LLM en de Academie

voor Verpleegkunde) en het Universitair Medisch Centrum Groningen ook wordt deelgenomen door het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en het Medisch Centrum Haaglanden, de Universität für Musik und darstellende Kunst in Wenen en het Allgemeines Krankenhaus Wien, de Centre of Performance Science in Londen (Royal College of Music en Imperial College) en het Chelsea and Westminster Hospital. Een ander voorbeeld van samenwerking met ziekenhuizen, zorginstellingen en universiteiten in binnen- en buitenland is het cross-arts onderzoeksprogramma gericht op dementie DEMEDARTS (Dementia, Empathy, Education, Arts) dat geleid wordt door de Universität für Angewandte Kunst in Wenen.

- De onderzoeksgroep KE zet in op samenwerking met directe partners binnen de regio ter versterking van het eigen netwerk. Zoals beschreven zijn de interne samenwerkingsverbanden van dit lectoraat sterk. Maar ook regionaal en nationaal investeert de onderzoeksgroep in het vinden van relevante netwerkpartners. Regionaal wordt samengewerkt met sleutelspelers in het veld als Kunst & Cultuur (provincies Groningen/Drenthe), Kunstkade Leeuwarden, de Compenta- partners (Drenthe), Vrijdag (Huis voor de amateurkunst, Groningen), en Openbaar Onderwijs Groningen. Twee keer per jaar organiseert het samenwerkingsverband Kunsteducatie Noorder Breed 'Perron 18'-bijeenkomsten waarin opleiding, onderzoek en werkveld elkaar ontmoeten. Nationaal onderhoudt de onderzoeksgroep goede contacten met het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie & Amateurkunst (LKCA), andere lectoraten kunsteducatie (Amsterdam, Artez), alsook andere hogescholen, universiteiten (Groningen, Nijmegen) en vele praktijkpartners zoals de Vereniging Cultuurprofiel scholen en Meer Muziek in de Klas. Internationaal hebben alle leden van de Onderzoeksgroep Kunsteducatie hun eigen netwerk waarvan in voorkomende gevallen gebruik wordt gemaakt.
- De netwerken van de onderzoeksgroep A&S zijn sterk verbonden met de innovatiewerkplaatsen en daarmee met name georiënteerd op de regio Groningen. Zo is het lectoraat aangesloten op het netwerk Creative & Resilient City Groningen. Dit is een netwerk dat de onderzoeksgroep A&S en de gemeente Groningen hebben geïnitieerd. Het is een netwerk van 110 cultureel ondernemers, MKB-bedrijven en kennisinstellingen. Het is gericht op intensievere samenwerking, kennisdeling en op het zichtbaar maken van wat er op het gebied van de creatieve industrie gebeurt in Groningen. A&S heeft ook nationaal en internationaal relevante samenwerkingsverbanden, mede dankzij de innovatiewerkplaats Climate Adaptation. Deze is gelinkt aan het Global Center on Adaptation (GCA) in Groningen en is betrokken bij de organisatie van de Global Climate Adaptation Summit, dat in januari 2021 heeft plaatsgevonden. De nieuw aangestelde lector brengt een eigen (inter)nationaal netwerk met zich mee (onder meer vanuit zijn werkzaamheden bij kennisinstututen en kunstacademies in IJsland, Zweden, Estland en Finland) dat ingezet zal worden bij de verdere ontwikkeling van de onderzoeksgroep.

2.4. Conclusie

Het kenniscentrum heeft met een klein team veel bereikt in de afgelopen jaren, zo stelt het panel vast. De omvang en invulling van de personele bezetting en de financiering van onderzoek hebben voldoende basis geboden voor de succesvolle realisatie van de uiteenlopende onderzoeksprojecten binnen de lectoraten. De lectoren en (docent)onderzoekers zijn goed gekwalificeerd en zeer gemotiveerd om hun onderzoekstaken uit te voeren. Het panel is onder de indruk van de energie, betrokkenheid en enthousiasme van onderzoekers die zij gesproken heeft, en heeft veel waardering voor doorwerking en impact van de onderzoeksprojecten. Dat is volgens het panel een groot compliment waard. Tegelijkertijd dringt het panel nadrukkelijk aan op de versterking van de onderzoekspiramide: door het aantal en aanstellingsvolume van de senior- en docentonderzoekers te vergroten, in te zetten op additionele financiering vanuit de schools en/of externe bronnen, en de aanstellingen van de lectoren tenminste te behouden en bij voorkeur uit te breiden, kan het kenniscentrum de bestendigheid en slagkracht van de onderzoekspiramide verder borgen en versterken. Verder zou het panel het kenniscentrum willen aanmoedigen om de onderzoekspotentie van de IWP's verder te benutten. De IWP's zijn, zoals hun benaming ook aangeeft, zeer innovatief en bieden kansen om het onderzoek verder uit te bouwen.

Het panel stelt vast dat de gekozen organisatiestructuur van het onderzoek binnen de Hanzehogeschool goed werkt en leidt tot kruisbestuivingen tussen onderwijs en onderzoek. Zowel de

interne als externe samenwerkingsverbanden zijn belangrijke factoren in de realisatie van de onderzoeksprogrammering, en dragen bij aan de relevantie en kwaliteit van het onderzoek. Onderzoeksgroepen zoeken bewust naar relevante partners en investeren veel in hun structurele samenwerkingsverbanden in het werkveld. Hoewel het panel hier zeer positief over is, ziet zij ook kansen voor meer samenwerking tussen de vier onderzoeksgroepen van het kenniscentrum. Het panel zou de onderzoeksgroepen dan ook willen stimuleren om meer in te zetten op onderlinge uitwisseling over de onderzoeksprojecten, om zo maximaal gebruik te kunnen maken van elkaars expertise, ervaring en netwerken.

Op basis van bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel Standaard 2 als 'voldoende'.

3. Kwaliteit en onderzoek

Standaard 3: Het onderzoek van de onderzoekseenheid voldoet aan de standaarden die in het vakgebied gelden voor het doen van onderzoek.

De criteria die het kenniscentrum hanteert voor de beoordeling en borging van de kwaliteit van onderzoek zijn afgestemd op de kwaliteitsindicatoren zoals geformuleerd in de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (2018) en het advies van de werkgroep Kwaliteit van Praktijkgericht Onderzoek en het Lectoraat (2017), waarin de criteria 'praktisch relevant', 'methodologisch grondig' en 'ethisch verantwoord' als pijlers van kwaliteit worden aangewezen. De kwaliteitscriteria en de wijze waarop deze worden geïmplementeerd zijn door de onderzoeksgroepen nader uitgewerkt, toegespitst op de aard van het eigen onderzoeksdomein.

3.1. Praktisch relevant

Tijdens de visitatie heeft het panel met de lectoren, onderzoekers en partners van de vier onderzoeksgroepen gesproken over de diverse onderzoeksprojecten die zij uitvoeren. De praktische relevantie van het onderzoek zit naar het oordeel van het panel diep in de haarvaten van alle onderzoeksgroepen, waarbij de principes van participatie en emancipatie een doorslaggevende rol spelen in de vormgeving van de onderzoeksprojecten. Dit blijkt niet alleen uit de selectie van partners en de structurele samenwerkingsverbanden, maar ook uit de gehanteerde onderzoeksmethoden en de directe impact van het onderzoek op de praktijk. Telkens is de beroepspraktijk leidend in de keuzes die worden gemaakt en de methodieken die worden ingezet, of het nu gaat om de onderzoek naar de ontwikkeling van nieuwe praktijkcriteria voor musici, de interprofessionele ontwikkeling van verpleegkundigen HBO en MBO en het welzijn van patiënten/cliënten (*ProMimic* lectoraat LLM), om samenwerking met onderwijsinstellingen in het kader van het onderzoeksproject gericht op talentontwikkeling bij kinderen (*Curious Minds*, lectoraat KE), om IWP's waarin met docenten, studenten, onderzoekers en private partners gewerkt wordt aan innovaties op het vlak van duurzaamheid (lectorat A&S) of om onderzoek waarin artistieke werkwijzen worden ingezet om de autonomie van ouderen met dementie te vergroten (*De ontwerpende attitude*, lectoraat liC). Het panel vindt het bijzonder om te zien dat de onderzoeksprojecten al gedurende de looptijd (en dus al voordat het onderzoeksproces is afgerond) waardevolle inzichten en benaderingen opleveren die direct kunnen worden ingezet in een praktijksetting. Het panel prijst de manier waarop de onderzoeksgroepen participatie in hun onderzoek vormgeven waarbij deelnemers niet slechts observant zijn, maar nadrukkelijk betrokken worden bij en meegenomen worden in de vormgeving en uitvoering van het onderzoekstraject.

3.2. Methodologisch grondig

De onderzoeksmethoden die binnen het KCKS worden ingezet verschillen per lectoraat en per onderzoek. Deze variëren van etnografisch onderzoek, sociaalwetenschappelijk onderzoek, educatief ontwerponderzoek en case studies tot reflective practitioner research en van actieonderzoek, arts based en arts informed research tot artistic research.

Lifelong Learning in Music

LLM maakt gebruik van sociaal-wetenschappelijk onderzoek dat kwalitatief van aard is. Binnen het kader van de ontwikkeling van innovatieve praktijken, die exploratief van aard kan zijn, wordt veelal gebruik gemaakt van etnografie (documentanalyse, narratieve episodische expertinterviews, participatieve observatie en groepsinterviews). Artistiek onderzoek is hier organisch in verweven, omdat het per definitie participatieve artistieke praktijken betreft. Dat betekent dat met name ook wordt gekeken naar de betekenis die deze praktijken hebben voor de artistieke leerprocessen van musici, binnen situatieve contexten, en ook hoe deze tot stand komen.

Image in context

Het onderzoek binnen het lectoraat Image in Context is praktijkgericht, waarbij de praktijk soms de onderwijspraktijk, soms de samenleving en altijd ook de kunstpraktijk betreft. Het is participatief en zoveel mogelijk zelfs collaboratief. Omdat de onderzoeken bijdragen aan de verbetering van de mensen waar mee of voor gewerkt wordt, verhoudt het onderzoek zich methodologisch tot Participatory Art Research methodologieën. Het onderzoeksprogramma omvat daarbij in meerderheid zowel artistiek als arts based research trajecten

Art & Sustainability

De onderzoeksmethodieken die binnen het lectoraat A&S worden gehanteerd zijn overwegend kwalitatief van aard. De onderzoeksgroep staat uitdrukkelijk open voor grensverleggende en interdisciplinaire vormen van onderzoek, waarbij b.v. gedacht kan worden aan a/rt/ography, (arts-based) autoethnography, (collaborative) art-based research, maar ook aan b.v. interpretative phenomenological analysis, narrative inquiry, en grounded theory - bij elke casus afhankelijk van de onderhavige onderzoeksthematiek

Kunsteducatie

In de Onderzoeksgroep Kunsteducatie wordt gewerkt met verschillende onderzoeksdesigns, die worden gekozen op basis van de onderzoeksvraag, waaronder ontwerp onderzoek, actieonderzoek, etnografisch onderzoek en meer psychologisch/onderwijskundig getint interventie- en effectonderzoek.

Het panel is positief over de kwaliteit van het onderzoek dat wordt uitgevoerd binnen het KCKS. Voorafgaand aan de visitatie heeft het een aantal publicaties uit wetenschappelijke tijdschriften en vakbladen bestudeerd. Deze publicaties maken het panel duidelijk dat de onderzoekers weloverwogen hun onderzoek opzetten en uitvoeren. De publicaties van artikelen in peer-reviewed tijdschriften, de presentaties bij relevante symposia en congressen, de toegekende onderzoekssubsidies, de structurele samenwerkingsverbanden met partners uit het werkveld en de grote waardering voor lectoren en onderzoekers binnen het kennisdomein zijn voor het panel bovendien een uiting van de kwaliteit die het kenniscentrum levert.

Binnen KCKS wordt de kwaliteit van onderzoek en methodologieën op verschillende niveaus geborgd. In de afgelopen periode heeft het kenniscentrum, gekoppeld aan de strategische koerswijziging, de reflectie op onderzoekskwaliteit geïntensiveerd. Zoals genoemd heeft dit geleid tot de uitwerking van kwaliteitscriteria van de nationale kwaliteitscriteria – zoals benoemd in het advies van de commissie Pijlman (2017) en de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (2018) – op het niveau de onderzoeksgroepen. In gesprek met de betreffende lectoren en onderzoekers kon het panel vaststellen dat de kwaliteit van onderzoek een voortdurend onderwerp van gesprek en discussie is en dat er bij alle onderzoeksgroepen kritisch gereflecteerd wordt op de kwaliteit in de verschillende fases van het onderzoeksproces en dat deze zorgvuldig wordt geëvalueerd. Wel ziet het panel verschillen tussen de lectoraten als het gaat om de formalisering van bepaalde instrumenten in de borging van kwaliteit. Zo hebben de lectoraten KE en LLM kwaliteitscriteria geformuleerd voor de drie 'sleutelmomenten' in het onderzoeksproces: het onderzoeksplan, de onderzoeksuitvoering en de onderzoeksresultaten.

Een belangrijk instrument in het bevorderen van kwaliteit van onderzoek zijn de halfjaarlijkse KCKS-brede reviewbijeenkomsten waarin elke onderzoeksgroep een onderzoek presenteert en er gezamenlijk gediscussieerd wordt over onderzoekskwaliteit. Het panel is van oordeel dat de concretisering van kwaliteitscriteria waardevol is voor het debat tussen de onderzoeksgroepen over maatstaven voor kwalitatief goed onderzoek. bij het creëren van transparantie in het debat over de kwaliteit van praktijkgericht onderzoek. Het vastleggen van criteria per onderzoeksgroep is daarin een mooie en noodzakelijke eerste stap op weg naar een meer gedeelde visie op kwaliteit van onderzoek. De halfjaarlijkse reviews zouden volgens het panel goed benut kunnen worden in dit proces van explicitering en aanscherping van criteria. De reviews zouden vanuit die optiek niet alleen gaan over de kwaliteit van afzonderlijk onderzoeksprojecten, maar tevens gebruikt kunnen worden om collectief na te denken over wat de implicaties ervan zijn voor de geformuleerde kwaliteitscriteria, ook ten aanzien van de invulling van artistiek onderzoek. Tot slot zou het debat over maatstaven voor kwalitatief goed onderzoek gebruikt kunnen worden in de context van de mogelijke ontwikkeling van een professional doctorate.

De kwaliteit van onderzoek wordt tevens geborgd door de kwaliteit van onderzoekers van het kenniscentrum, zo stelt het panel. Mede naar aanleiding van de aanbevelingen uit de vorige visitatie heeft KCKS in de afgelopen jaren geïnvesteerd in het vergroten van de groep van gepromoveerde senior onderzoekers binnen de onderzoeksgroepen. Docentonderzoekers in een promotietraject worden door hun promotoren en de lector begeleid, en zij kunnen trainingen en cursussen volgen via de graduate school van hun universiteit. Uitgangspunt is dat docentonderzoekers minimaal op masterniveau zijn gekwalificeerd. Senior onderzoekers dienen gepromoveerd te zijn. Het panel is van

oordeel dat de kwaliteit van onderzoekers bij KCKS goed is en dat de constructie van begeleiding, gebaseerd op de onderzoekspiramide, goed werkt: lectoren en senior onderzoekers begeleiden docentonderzoekers en promovendi, die op hun beurt onderzoeksvaardigheden overdragen aan studenten.

Tot slot wordt de kwaliteit van onderzoek geborgd door de aansluiting van de onderzoeksgroepen op internationale en nationale wetenschappelijke en beroepsgerichte netwerken, bijvoorbeeld doordat twee lectoren ook als hoogleraar verbonden zijn aan universiteiten en conservatoria in Nederland en daarbuiten. Elke onderzoeksgroep organiseert deze externe blik op eigen wijze, en zorgt daarmee dat zij de expertise en ervaring van externe onderzoekers kan benutten in de opzet en uitvoering van haar onderzoeken. De betrokkenheid van externe onderzoekers bij de onderzoeksgroepen beschouwt het panel tot slot als een mooie manier om de kwaliteit van onderzoek te toetsen aan de eisen die in het kennisdomein worden gesteld.

3.3. Ethisch betrouwbaar

Het panel stelt vast dat er een groot bewustzijn is bij alle betrokken onderzoekers voor de ethische aspecten van het onderzoek dat zij uitvoeren, en dat zij kwaliteitscriteria hanteren conform de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (2018). Het panel heeft zich ervan kunnen vergewissen dat onderzoekers van het kenniscentrum zorgvuldig omgaan met de veiligheid, rechten en het welzijn van de deelnemers aan hun onderzoeksprojecten, die in een heel veel gevallen plaatsvinden binnen de context van het (primaire of secundaire) onderwijs en de domeinen zorg en welzijn. Er is veel oog voor de positie kwetsbare of minderjarige doelgroepen die in de onderzoeksprojecten participeren.

Op hogeschoolniveau is een ethische adviescommissie ingesteld om onderzoekers te adviseren en te ondersteunen bij de borging van de integriteit en onafhankelijkheid van het onderzoek. Onderzoeksgroepen hebben al meermalen om advies gevraagd bij deze commissie. Het kenniscentrum volgt de Hanze-richtlijnen aangaande datamanagement en privacybeleid. Al vanaf 2016 worden voor grotere onderzoeken zoals SIA RAAK, NWO en PhD-onderzoek datamanagement-plannen uitgewerkt en inmiddels heeft het lectoraat KE een standaard datamanagementplan ontwikkeld dat kan worden toegevoegd aan een onderzoeksplan.

Het panel is positief over de manier waarop de onderzoeksgroepen aandacht hebben voor thema's als wetenschappelijke integriteit, ethisch handelen, privacy en datamanagement. Onderzoekers gaven dat aan dat zij soms zoeken naar een balans tussen algemene richtlijnen op hogeschoolniveau en de eigen aard van hun onderzoek. Een voorbeeld hiervan is de discussie over *informed consent*. Het kenniscentrum is zeer beducht voor standaardiserende tendensen waarin de onderzoeker *carte blanche* krijgt in het gebruik van persoonsgegevens. Het panel is positief over deze kritische en genuanceerde benadering, en is van oordeel dat kritisch-reflectieve gesprekken over de invulling en zienswijzen ten aanzien van deze onderwerpen – met elkaar en met de ethische adviescommissie – zal bijdragen aan de kwaliteit van onderzoek en de ontwikkeling van richtlijnen die zijn afgestemd op de specifieke aard van praktijkgericht onderzoek in en door de kunsten.

3.4. Conclusie

Het panel concludeert dat de onderzoeksprojecten van het kenniscentrum een grote praktische relevantie kennen en alleszins voldoen aan de wetenschappelijke normen die gelden in de betreffende onderzoeksdomeinen. Het principe van participatief onderzoek is in alle onderzoeksgroepen leidend en er wordt met grote zorgvuldigheid omgegaan met de ethische dimensies van de onderzoeksprojecten. Er wordt individueel, maar ook gezamenlijk, veel aandacht besteed aan wetenschappelijke integriteit en een juiste omgang met privacy en data. De kwaliteit van het onderzoek wordt op verschillende niveaus geborgd: in de uitwerking van de gestelde criteria voor praktijkgericht onderzoek, de aandacht voor de kwaliteit van onderzoekers door het aannamebeleid en de begeleiding en door de externe netwerken en samenwerkingen met kennisinstituten in het vakgebied. Het panel heeft aan de hand van exemplarische publicaties vast kunnen stellen dat het onderzoek bij het kenniscentrum in alle opzichten aan de kwaliteitsnormen voor praktijkgericht onderzoek voldoet.

Het panel stelt wel vast dat de uitwerking van kwaliteitscriteria nog gaande is, en dat niet alle

onderzoeksgroepen hier al op een even concrete wijze handen en voeten aan hebben gegeven. Niet alle lectoraten werken met gestandaardiseerde modellen voor kwaliteitstoetsing in verschillende fases van het onderzoek of gebruiken formats voor datamanagementplannen. In sommige gevallen is dit een welbewuste keus omdat een andere type kwaliteitsbewaking bij de aard van het onderzoek past. Het panel constateert dat het kenniscentrum zich van deze verschillen bewust is en dat de reflectie op kwaliteit integraal onderdeel uitmaakt van de onderzoekscultuur van KCKS. Het panel zou de onderzoeksgroepen willen stimuleren om de gezamenlijke reflectie op kwaliteitsborging voort te zetten om zo wellicht te komen tot een aantal afgebakende kwaliteitscriteria en toetsingskaders die door alle onderzoeksgroepen kunnen worden onderschreven. De halfjaarlijkse kenniscentrum-brede reviews beschouwt het panel als een heel mooi instrument om inhoud en richting te geven aan dit proces van verdere explicitering en uitwerking.

Het panel komt op basis van deze bevindingen voor Standaard 3 tot het oordeel 'goed'.

4. Resultaten en impact

Standaard 4: De onderzoekseenheid realiseert voldoende relevantie op het gebied van:

- de beroepspraktijk en de samenleving
 - onderwijs en professionalisering
 - kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein
- Het onderzoek heeft in voldoende mate impact op de hiervoor omschreven gebieden.

4.1. Doorwerking naar beroepspraktijk en samenleving

Voorafgaand aan het locatiebezoek heeft het panel zich op de hoogte gesteld van verschillende projecten die door de lectoraten worden uitgevoerd. Tijdens de visitatie hebben de panelleden met onderzoekers en werkveldpartners gesproken over deze projecten en de doorwerking die ermee wordt gerealiseerd. Het panel stelt vast dat het kenniscentrum veel impact realiseert in de beroepspraktijk. Bij ieder onderzoek is altijd ten minste één werkveldpartner zeer nauw betrokken. Hiermee creëert het kenniscentrum een goede voedingsbodem voor het realiseren van doorwerking.

Zoals in hoofdstuk 3 is beschreven, is er veel aandacht voor de participatie van de beoogde gebruikers (docenten en leerlingen, patiënten, cliënten en behandelaars) van de beoogde uitkomsten (inzichten, werkwijzen, benaderingen en producten) van de onderzoeksprojecten. Hiermee wordt een belangrijke basis gelegd voor het draagvlak - en daarmee het succes - van de ontwikkelde kennis en kennisproducten. De werkwijze en doorwerking van het kenniscentrum zal in het volgende aan de hand van enkele voorbeelden worden geïllustreerd.

- Een mooi voorbeeld binnen het lectoraat LLM van doorwerking van onderzoek in de beroepspraktijk is het onderzoeksproject 'Meaningful Music in Healthcare' (MiMic) dat in 2016 is gestart. Tijdens de visitatie heeft het panel nader kunnen spreken met betrokken onderzoekers en partners bij dit project en dieper kunnen ingaan op de ontstaansgeschiedenis, werkwijzen, methodologie, uitkomsten en vervolg van dit onderzoekstraject. LLM ontwikkelde in dit onderzoek, in samenwerking met Universitair Medisch Centrum Groningen, een innovatieve artistieke praktijk voor (toekomstige) professionele musici met een focus op oudere patiënten en hun verpleegkundigen. Musici werkten met patiënten tijdens hun ziekenhuisopname en samen met de verpleegkundigen die voor hen zorgden. Uit dit project is de Stichting Mimic ontstaan van professionele musici (onder wie ook destijds deelnemende masterstudenten) die geparticipeerd hebben in het project en hier een vervolg aan willen geven in hun praktijk. Ook is het UMCG doorgegaan met het financieren van deze praktijk binnen het ziekenhuis en kijkt men momenteel naar manieren om dit te verduurzamen. Tevens is op basis van de positieve resultaten (v.w.b. de reductie van pijn na een operatie) van MiMiC (*live muziek*) en een onderzoek in het Erasmus MC naar 'recorded music' een belangrijke stap gezet ter bevordering van het ontwikkelen van een nieuwe richtlijn in de gezondheidszorg. Op grond van de onderzoeksuitkomsten zijn door ZonMW (overheids subsidies voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie) gelden ter beschikking gesteld voor het ontwikkelen van deze richtlijn. Het project Mimic heeft een vervolg gekregen in het project ProMiMiC (2019-2023) waaraan uiteenlopende ziekenhuizen en conservatoria in Nederland en daarbuiten aan deelnemen (zie ook 2.3).
- Een ander voorbeeld van de doorwerking van een onderzoeksproject op de beroepspraktijk kan gevonden worden in het onderzoeksproject *De ontwerpende attitude* (2019, lectoraat liC). De onderzoeksgroep heeft daarin samengewerkt met de Waag en een instelling voor mensen met dementie, Het Blauwbörgje. Binnen deze instelling heeft een groep mantelzorgers en zorgverleners kennis gemaakt met artistieke werkwijzen. Zij voeren dit nu door in hun instelling en veroorzaken daar een kleine revolutie door een serie uiterst persoonlijke affiches te maken en te verspreiden waarop zij hun visie op de zorg verwoorden en verbeelden. Daarnaast gaan de ouderen van de instelling tafelfiguren boetsen die bij familiedagen gebruikt worden om mantelzorgers en zorgverleners samen te brengen. De uitkomsten van het project laten zien dat deze werkwijze de autonomie van cliënten versterkt heeft.

- Binnen het lectoraat KE is het project *Curious Minds* een goed voorbeeld van doorwerking van onderzoek in de beroepspraktijk. Het panel heeft tijdens de visitatie gesproken met de betrokken onderzoekers, studenten en een werkveldpartner van dit onderzoeksproject dat zich richt op talentherkenning -en ontwikkeling bij kinderen in een onderwijssetting. Ook in dit geval kon het panel nader ingaan op uiteenlopende aspecten van dit onderzoekstraject: betrokken partners uit het werkveld, gekozen benaderingen, resultaten en doorwerking. Het onderzoek berust op drie pijlers: de relatie tussen leerling en leerkracht, professionalisering van de docent en de focus op de specificiteit van kunst (materialiteit en performativiteit). Verschillende methodieken werden ingezet om leerkrachten bepaalde artistiek-pedagogische interventies en benaderingen te laten gebruiken in hun lessen om de creativiteit en onderzoekende houding bij leerlingen te stimuleren. Uit de gesprekken met de onderzoekers en deelnemende partners kwam naar voren hoezeer de tools die binnen het onderzoek zijn ontwikkeld direct in de praktijk konden worden ingebracht – zelfs al gedurende het onderzoeksproces – en betrokken leerkrachten door hun deelname een effectief instrumentarium en handelingsrepertoire in handen krijgen om de nieuwsgierigheid bij kinderen te herkennen, in te schatten en te stimuleren.
- Tot slot, ook binnen het lectoraat A&S zijn mooie voorbeelden aan te wijzen van hoe onderzoek tot waardevolle producten voor het beroepenveld en de samenleving leidt. Zo zijn er meerdere succesvolle startups voortgekomen uit de IWP Hemp Design Factory – nu Circular Design Factory geheten. Een alumnus startte eind 2019 met Compocity TM, dat zich richt op composieten met hennep, en een andere alumnus runt een bedrijf waarin interieurproducten gemaakt worden van hennep. Een andere spin-off van de Hemp Design Factory is het festivalgras. In het project Innofest werd het festivalterrein en vooral het stukgelopen gras als een van de problemen aangewezen waar onderzoek naar gedaan moest worden. Op basis van deze vraag ontwikkelde de toenmalig lector festivalmatten die gemaakt zijn van hennep en die graszaden bevatten. Het festivalgras haalde zowel de regionale als landelijke pers en werd getoond tijdens de Dutch Design Week in 2017. Het festivalgras is op meerdere plekken getest waaronder op de Nijmeegse Vierdaagse. Het bedrijf Hempflax onderzoekt of het festivalgras in productie genomen kan worden.

Het panel is zeer positief over de wijze waarop het kenniscentrum partners om zich heen verzamelt om onderzoek mee uit te voeren. Met een aantal kennisinstellingen en werkveldpartners hebben de onderzoeksgroepen reeds een langdurige relatie. Dit is volgens het panel een blijk van waardering en tevredenheid van de partners over de doorwerking die het kenniscentrum weet te realiseren. Een constatering die werd bevestigd in de gesprekken die het panel voerde met werkveldvertegenwoordigers in de genoemde onderzoeksprojecten.

4.2. Resultaten op het gebied van onderwijs en professionalisering

Onderwijs

Het panel stelt vast dat er een duidelijke en productieve verbinding is tussen het kenniscentrum en het onderwijs aan de Hanzehogeschool. De lectoren van het kenniscentrum vallen organisatorisch onder de *deans* van respectievelijk Academie Minerva en het Prins Claus Conservatorium. Elke opleiding van PCC en Minerva is verbonden aan een of meer van de vier onderzoeksgroepen van KCKS; omgekeerd geldt dat iedere lector de opdracht heeft de relatie met een aantal opleidingen te onderhouden.

Jaarlijks participeren zo'n 250 studenten vanuit het onderwijs in onderzoek van het kenniscentrum. Dit gebeurt via 'off-courses' (keuze-modules van 4 EC in Academie Minerva), gastcolleges, projectweken, keuzevakken, projecten en bijeenkomsten die worden aangeboden vanuit of geïnspireerd door KCKS. De meeste studenten zijn afkomstig van een van beide kunstenscholen, maar binnen de innovatiewerkplaatsen participeren ook studenten van buiten de kunsten zoals de PABO, Engineering, Bedrijfskunde, Facility Management en Rechtenstudies. Om de relatie tussen de onderzoeksgroepen en het onderwijs te illustreren volgen hieronder enkele voorbeelden per lectoraat:

- LLM: het joint-masterprogramma 'New Audiences and Innovative Practices' (NAIP), dat een van uitstroomprofielen is van de Master of Music (PCC), is ontwikkeld door LLM met

internationale partners uit het muziekvakonderwijs. Ook het keuzevak Music and Dementia is sinds een aantal jaren ondergebracht bij de Master of Music. Binnen het project *Meaningful Music in Healthcare* (MiMiC) werd eveneens een keuzevak ontwikkeld dat sinds 1 januari 2019 in de Master of Music wordt aangeboden. Beide keuzevakken zijn nu samengebracht in de Master of Music onder de noemer *Music and Healthcare*. De senior- en (docent)onderzoekers zijn betrokken bij het doceren van deze onderwijsonderdelen.

- liC: studenten van de Academie Minerva kunnen off-courses volgen die door liC worden aangeboden. De duurzaamste en langst lopende off-course is 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet'. Studenten van Academie Minerva portretten daarin mensen met dementie in 't Blauwbörgje (2015), De Brink (2016), en het Odensehuis (2017-2019). Drie maanden lang schetsten studenten wekelijks hun bijzondere modellen. Het beeld van personen met dementie werd gedeeld, bijv. via diverse tentoonstellingen waaronder een in het Universitair Medisch Centrum Groningen.
- A&S: ook onderzoeksgroep A&S verzorgt off-courses binnen Academie Minerva. Deze hebben zich gericht op materialiteit en duurzaamheid. Een mooi voorbeeld hiervan is Tinctoria, een off-course waarin studenten onderzoek doen naar het gebruik van 'plantinhoudstoffen' als grondstof voor verf. De IWP speelt een belangrijke rol in de gezamenlijke ontwikkeling van kennis en producten op het vlak van duurzaamheid en *circular design*. Studenten krijgen via deze weg de kans om mee te draaien in onderzoeksprojecten en samen met onderzoekers, docenten en werkveldpartners hun kennis te verdiepen en te verbreden, en ervaring op te doen in het verrichten van praktijkgericht onderzoek. Er werken jaarlijks zo'n vijftig studenten van verschillende opleidingen aan stage- en afstudeeropdrachten binnen de context van de projecten bij de IWP Circular Design Factory.
- KE: ook voor dit lectoraat speelt de IWP Kunsteducatie een belangrijke rol in de kennisdeling met studenten en docenten van de opleidingen aan de Hanzehogeschool. De onderzoeksgroep werkt in de IWP Kunsteducatie samen met vier opleidingen: Docent Muziek (PCC), Docent Beeldende Kunst & Vormgeving (Minerva), de Master Kunsteducatie, en de PABO. Uit een voorloper van de IWP is de minor Betekenisvolle Kunsteducatie, aangeboden vanuit de PABO maar met inbreng van PCC en Minerva, tot stand gekomen.

De verbinding tussen KCKS en het onderwijs komt ook tot stand door de betrokkenheid van docent-onderzoekers. Docent-onderzoekers verzorgen niet alleen reguliere lessen maar geven veel gastcolleges in de opleidingen, en velen begeleiden studenten van de bachelor- en masteropleidingen in afstudeertrajecten of treden op als examinator of als adviseur. Het panel sprak met diverse docentonderzoekers. Zij zijn enthousiast over het onderzoek dat zij doen en brengen dit onder de aandacht van hun collega-docenten en integreren onderzoeksthema's in hun lessen. Het kenniscentrum speelt in sommige gevallen ook een rol in de professionaliseringstrajecten van docenten aan de opleidingen. Zo nemen de methodologische begeleiders van de onderzoekscomponent in de Master of Music deel aan intervisiebijeenkomsten die georganiseerd worden door de onderzoeksgroep LLM.

In gesprek met de onderzoeksgroepen kwam naar voren dat de aandacht en het enthousiasme voor onderzoek per opleiding verschilt. Niet alle docenten voelen de behoefte om zich in onderzoek te verdiepen of hun eigen artistieke praktijk vanuit onderzoek verder te ontwikkelen. Het kenniscentrum is zich bewust van deze verschillen. De *leading* lector investeert dan ook veel in zijn relatie met de opleidingsmanagers om onderzoek als belangrijk thema en vast onderdeel in de personeelsplannen en jaarplannen te agenderen. Inmiddels zijn de eerste stappen gezet om met Academie Minerva een gezamenlijk kennisagenda te formuleren waarin de strategische onderzoeksthema's van KCKS ook concreet zijn gemaakt in de jaarplannen van de school. Naar verwachting zal eenzelfde afstemmingsproces plaatsvinden in samenspraak met PCC. Het panel moedigt deze ontwikkeling aan.

4.3. Kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein

Het panel heeft kunnen vaststellen dat de onderzoeksprojecten van het kenniscentrum tot waardevolle kennis en inzichten leiden voor de verschillende onderzoeksdomeinen. De lectoren en onderzoekers geven doorwerking aan hun onderzoek door vertegenwoordiging en presentaties bij uiteenlopende wetenschappelijke en werkveld-gerelateerde netwerken, door de publicatie van hun onderzoek in (peer-reviewed) artikelen, boekpublicaties, en middels andere vormen van kennisdeling, zoals tentoonstellingen en productontwikkeling via de IWP's. Lectoren worden regelmatig gevraagd om te spreken op congressen over hun onderzoeksprojecten, adviezen uit te brengen, te participeren in

subsidieaanvragen, in redacties plaats te nemen of een wetenschappelijk congres mee te organiseren. Zo maakt de lector van liC deel uit van de stuurgroep van het 'Kunst = onderzoek'-platform dat gericht is op samenwerking binnen de kunsten op het gebied van onderzoek, waaronder de artistieke promotie. De lector KE is als bijzonder hoogleraar Betekenis van Cultuurparticipatie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en daarnaast als extern deskundige verbonden aan het Noorse DYNAMUS-onderzoeksproject, lid van de redactieraad van Cultuur+ Educatie en de adviesraad van Cultuurkrant (LKCA). Door het multidisciplinaire karakter van KCKS worden onderzoekers niet alleen binnen hun eigen vakgebied maar ook vanuit andere disciplines gevraagd om kennis en inzichten te delen. Het feit dat onderzoekspartners KCKS verzoeken om projecten een vervolg te geven, laat volgens het panel zien hoezeer de kwaliteit en opbrengsten van het onderzoek worden gewaardeerd.

4.4. Conclusie

Het panel is zeer positief over de wijze waarop en de mate waarin het kenniscentrum doorwerking realiseert naar de drie impactgebieden.

Het panel ziet dat het kenniscentrum bij de onderzoeken die het uitvoert altijd het werkveld (waaronder patiënten, cliënten, leerkrachten en leerlingen) betreft. Dit is een voorwaarde om doorwerking te genereren en werpt zijn vruchten af, zo blijkt uit o.a. de resultaten van het onderzoek. Ook de tevredenheid van partners, de langdurige samenwerkingen die dit oplevert, en de opvolging van onderzoeksprojecten met partners zijn voor het panel duidelijke indicators van de kwaliteit van interventies en instrumenten voor de beroepspraktijk.

Het kenniscentrum levert een significante bijdrage aan het onderwijs en de professionalisering van docenten. Dit doet het o.a. middels de inzet en begeleiding van docentonderzoekers, de bijdrage aan onderwijsontwikkeling, de ontwikkeling en uitvoering van uitstroomprofielen, minoren en off-courses, de IWP-projecten waarin studenten meedraaien en de begeleiding van studenten in stage- en afstudeertrajecten. Ook stelt het panel vast dat de lectoren en onderzoekers zich inzetten voor de bevordering van een onderzoekscultuur bij de kunstenscholen en voor een kruisbestuiving tussen opleidingen aan de Hanzehogeschool.

Ook is het panel positief over de bijdrage die het kenniscentrum levert aan de kennisontwikkeling in de onderzoeksdomeinen. De volume van de onderzoeksoutput is groot, van hoge kwaliteit en passend bij de aard en doelstellingen van de diverse onderzoeksprojecten. Lectoren en onderzoekers vervullen belangrijke posities en rollen in het wetenschappelijke domein en de beroepsgerichte organisaties en instituten. Het panel heeft veel waardering voor de manier waarop het kenniscentrum de verworven kennis, ervaring en netwerken van de onderzoeksgroep LLM voor een volgende lectoraatsperiode zal behouden.

Het panel komt op basis van deze bevindingen voor Standaard 4 tot het oordeel 'goed'.

5. Kwaliteitszorg

Standaard 5: De onderzoekseenheid voert regelmatig en systematisch evaluatie uit van de onderzoeksprocessen en resultaten. Aan de uitkomsten daarvan verbindt de onderzoekseenheid waar nodig verbeteringen.

De Hanzehogeschool Groningen heeft voor het onderzoek standaard kwaliteitszorgcycli ontworpen die door alle onderzoekseenheden worden gevolgd. In het kwaliteitszorgplan heeft KCKS beschreven hoe het de onderzoeksprocessen en resultaten regelmatig en systematisch evalueert. Het panel heeft de vastgestelde PDCA-cyclus voor onderzoek bekeken en ziet dat hierin helder is vastgelegd welke evaluatie-instrumenten worden ingezet en met welke frequentie. KCKS onderscheidt voor kwaliteitszorg drie niveaus: kenniscentrumniveau, onderzoeksgroepniveau en projectniveau. Voor elk van de niveaus zijn kwaliteitscycli vastgelegd met daarin vaste evaluatiemomenten.

Kenniscentrumniveau

Een belangrijk element in de kwaliteitsborging op het niveau van KCKS is de strategische cyclus van meerjarenplan en jaarplannen. Het jaarplan is onderdeel van de hogeschoolbrede besturingscyclus en is geordend volgens de vijfjaarlijkse cyclus van het strategisch plan van de Hanzehogeschool. Het jaarplan beschrijft de jaaractiviteiten waaronder die voor kwaliteitszorg en kwaliteitsverbetering. Over het jaarplan wordt viermaandelijks gerapporteerd en periodiek overlegd met de portefeuillehouder in het CvB aan de hand van de indicatoren zoals afgesproken in het jaarplan.

Verder wordt KCKS, net als de andere kenniscentra van de Hanzehogeschool, in een zesjaarlijkse cyclus geëvalueerd, met daarin de volgende fasering: *midterm review*, evaluatiepreview, zelfevaluatie, externe onderzoeksevaluatie en bestuurlijke hantering. De midterm review van het kenniscentrum heeft in 2017 plaatsgevonden. De rapportage maakte onderdeel uit van de ondersteunende documentatie die het panel ter beschikking werd gesteld.

Onderzoeksgroepniveau

De onderzoeksgroepen van KCKS worden elke vier jaar geëvalueerd volgens de daarvoor geldende procedure van de Hanzehogeschool. De evaluatie bestaat uit feedback van en/of evaluerende gesprekken met interne en externe stakeholders, een beoordelingsgesprek met de dean aan de hand van de kwaliteitscriteria voor praktijkgericht onderzoek (doorwerking op de praktijk, verbinding met het onderwijs en bijdrage aan kennisdomein), de werving van externe financiering, en relatie met strategische visie van de hogeschool en het kenniscentrum.

Projectniveau

Op projectniveau zijn er specifieke instrumenten voor de evaluatie van kwaliteit per fase (idee, plan aanvraag, beoordeling subsidieverstrekker, uitvoering, oplevering en evaluatie) in het onderzoeksproject, waarbij steeds passende experts en verantwoordelijken betrokken zijn bij de beoordeling. Zo zijn bij de beoordeling van een projectplan de lector, de *dean* van de betrokken School(s), de controller en de *subsidieadviseur* betrokken, wordt het projectplan nogmaals voorgelegd aan de centrale toetsingscommissie. Projectideeën worden altijd getoetst door de lectoren en de stuurgroep, waarbij het strategisch plan en de vastgestelde onderzoeksthema's leidend zijn.

Het panel is onder de indruk van de intensieve kwaliteitscontrole op projectniveau en concludeert dat het kenniscentrum de aanbeveling uit de vorige visitatie hiermee zonder meer ter harte heeft genomen. De uitgezette lijn voor kwaliteitszorg vormt een mooie leidraad voor evaluaties van onderzoek, en de onderzoeksgroepen passen deze toe voor zover dit proportioneel is en wijken daar gemotiveerd van af als de aard van het onderzoek dat noodzakelijk maakt.

In de ZER en in de gesprekken is stilgestaan bij het feit dat er met regelmaat enige spanning bestaat tussen de geformaliseerde kwaliteitszorg van de Hanze en de eigen visie van KCKS op kwaliteit en kwaliteitszorg, met name op projectniveau. Deze verschillen zijn nadrukkelijk onderwerp van gesprek en het panel moedigt het kenniscentrum aan om het debat hierover open en constructief voort te zetten. De halfjaarlijkse kenniscentrum-brede reviews vormen volgens het panel een mooi instrument

om blijvend het gesprek te voeren over kwaliteit en de borging daarvan op de verschillende niveaus (project, onderzoeksgroep, kenniscentrum) en in relatie tot het kwaliteitszorgbeleid van de Hanze.

Conclusie

Het panel concludeert dat het kenniscentrum een sterke kwaliteitscultuur heeft die is ingebed in het overkoepelende kwaliteitszorgsysteem van de Hanzehogeschool. Het Kenniscentrum Kunst en Samenleving beschikt over een kwaliteitszorgsysteem dat systematische en kritisch-reflectieve evaluaties van kwaliteit op projectniveau, lectoraatsniveau en kenniscentrumniveau garandeert. Hiertoe worden passende evaluatie-instrumenten ingezet. De gehanteerde systematiek zorgt voor een goede kwaliteitscultuur waarin ontwikkelpunten concreet worden gesignaleerd en als basis dienen voor verbeteringen. Zij onderschrijft de manier waarop het kenniscentrum de kwaliteitscontrole op projectniveau toepast en oog blijft houden voor de proportionaliteit ervan.

Het is voor het panel duidelijk dat het gehanteerde kwaliteitszorgsysteem bijdraagt aan een vitale onderzoekscultuur waarin gezamenlijk en kritisch-reflectief wordt nagedacht over onderzoekskwaliteit en de keuzes die worden gemaakt. De evaluaties en de reflectieve gesprekken die de lectoren met elkaar, de onderzoekers en met andere stakeholders voeren, zorgen ervoor dat het kenniscentrum op een bewuste en kritische wijze het proces van organisatorische en inhoudelijke transitie doorloopt.

Het panel komt op basis van bovenstaande dan ook tot het oordeel 'voldaan' voor Standaard 5.

6. Eindoordeel

De commissie komt tot het eindoordeel ‘voldoende’ voor Kenniscentrum Kunst en Cultuur. Dit eindoordeel is een logische weging van de beoordelingen van de vijf losse standaarden, en is tegelijkertijd ook inherent aan de ontwikkelfase waarin het kenniscentrum zich bevindt. KCKS heeft zich in de afgelopen zes jaar sterk ontwikkeld, waarbij er niet alleen organisatorische herstructurering, maar ook een strategische heroriëntatie heeft plaatsgevonden. Het proces waarin het kenniscentrum zich ontwikkelt van een koepel voor vier nog grotendeels autonoom opererende lectoraten naar een meer gezamenlijke thematische onderzoeksprogrammering is nog gaande, en de vervlechting en samenwerking tussen de onderzoeksgroepen moet zich nog verder uitkristalliseren.

De resultaten tot nu toe en de plannen voor de komende periode hebben het panel vertrouwen gegeven in het vermogen van het kenniscentrum om geformuleerde ambities te blijven realiseren, in samenspraak tussen alle lectoren, onderzoekers en andere stakeholders. Het panel spreekt zijn waardering uit voor het enthousiasme en de toewijding die alle gesprekspartners uitstraalden. Het wenst het kenniscentrum alle succes toe en kijkt verwachtingsvol uit naar de nieuwe mijlpalen die het op het vlak van kunst en participatie, kunst en educatie en kunst en duurzaamheid zonder twijfel zal behalen.

7. Aanbevelingen

Het panel komt tot de volgende aanbevelingen:

1. Het panel is positief over de ingeslagen weg van KCKS om tot een meer samenhangende en thematisch georiënteerde programmering te komen. Zij zou het kenniscentrum willen adviseren om een gezamenlijke onderzoeksvraag te formuleren, gebaseerd op de missie van KCKS. Door deze vraag als uitgangspunt te nemen en de afzonderlijke onderzoekprojecten naast elkaar te leggen zouden de onderzoeksgroepen kennis over de veranderingskracht van de kunsten in de samenleving kunnen bundelen en op deze manier tot een gedeelde visie op kunst en samenleving te komen.
2. Het panel moedigt het kenniscentrum aan om de visievorming op artistiek onderzoek te continueren en zijn positie te expliciteren. Het zou nuttig zijn om deze verdere uitwerking van de visie op artistiek onderzoek te verbinden aan de keuzes die gemaakt worden in het kader van de ontwikkeling van de derde cyclus voor praktijkgericht onderzoek.
3. Het panel ondersteunt het voornemen van het kenniscentrum om zich in de komende periode te richten op de versterking van de onderzoekspiramide en het vergroten van het aantal en aanstellingsvolume van de senior- en docentonderzoekers, deels te realiseren door een grotere bijdrage vanuit de schools. Zij beveelt het aan om de aanstellingen van de lectoren te behouden of te vergroten, zodat zij zich kunnen richten op de ontwikkeling van robuuste onderzoeksgroepen en kunnen investeren in onderlinge samenwerking.
4. Het panel moedigt het kenniscentrum aan de IWP's nog meer als vliegwiel te benutten voor de versterking en ontwikkeling van zijn onderzoeksprogramma's, in nauwe samenspraak met de opleidingen en het werkveld.
5. Het panel moedigt de onderzoeksgroepen aan om het debat over kwaliteit van onderzoek voort te zetten en te komen tot een aantal afgebakende kwaliteitscriteria en toetsingskaders die door alle onderzoeksgroepen kunnen worden onderschreven.
6. In het verlengde van voorgaande aanbeveling moedigt het panel het kenniscentrum aan een open gesprek te blijven voeren over hoe de eigen visie van KCKS op kwaliteit en kwaliteitszorg optimaal geïntegreerd kan worden in de geformaliseerde kwaliteitszorginstrumenten van de Hanze.

BIJLAGE 1 Samenstelling evaluatiecommissie

De heer ir A.T. (Fred) de Bruijn, voorzitter

Fred de Bruijn is na zijn studie aan Wageningen UR in uiteenlopende functies actief geweest bij de vernieuwing van beroepsonderwijs en hoger onderwijs. Van 1994 tot medio 202 is hij werkzaam geweest bij Hobéon. Fred ontwikkelt, adviseert, coördineert of evalueert vernieuwingstrajecten op het grensvlak van onderwijs, instroommarkt en arbeidsmarkt. Tot zijn belangrijkste activiteiten behoren: strategieontwikkeling, organisatieontwikkeling, projectmanagement, marktonderzoek en advisering van onderwijsinstellingen, assessmentcentra, coalities van onderwijs-werkveld-overheid, onderzoekscentra en lectoraten. Hij is leadauditor bij accreditatieonderzoek en evaluaties van opleidingen en cursussen, kenniscentra en lectoraten en assessmentcentra. Fred is getraind 'Lead Auditor Kwaliteitsmanagementsystemen', (LRQA, Lloyd's Register Group / ISO 9001:2008).

De heer dr. D. (Daan) Andriessen, commissielid

Daan Andriessen is na zijn studie Politicologie aan de Vrije Universiteit actief geweest als consultant bij adviesbureau KPMG. In 2003 is hij overgestapt naar het hbo en lector geworden bij Inholland op het terrein van kennismanagement. Vanuit die positie heeft hij zich van het begin af aan ingezet voor het verhogen van de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek in het hbo. Onder zijn leiding is in 2009 een eigen gedragscode voor dit onderzoek ontwikkeld en hij was ook lid van de commissie die samen met de KNAW in 2019 een gezamenlijke Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit ontwikkelde. Hij is bestuurslid geweest van de zowel het lectorenplatform Forum voor praktijkgericht onderzoek als de Vereniging van lectoren. Sinds 2013 is hij actief als lector op het gebied van methodologie en onderzoekend vermogen aan de Hogeschool Utrecht. Vanuit die positie was hij betrokken bij het opstellen van een protocol voor het afstuderen in het hbo, bij het ontwikkelen van de kwaliteitscriteria van de Commissie Pijlman, bij het ontwikkelen van een visie op doorwerking in de Commissie Franken, en recent bij het ontwikkelen van een voorstel voor een 3^e cyclus in het hbo.

De heer prof. dr. H.A. (Henk) Borgdorff, commissielid

Henk Borgdorff is hoogleraar Theorie van het onderzoek in de kunsten en wetenschappelijk directeur van de Academy of Creative and Performing Arts aan de Universiteit Leiden, en lector aan de Hogeschool voor de Kunsten Den Haag. Hij was tot 2010 lector Kunsttheorie en onderzoek aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten en van 2010 tot 2013 'visiting professor' aan de Faculty of Fine, Applied and Performing Arts van de Universiteit Göteborg. Borgdorff was redacteur van het Journal for Artistic Research (tot 2015) en president van de Society for Artistic research (2015-2019). Borgdorff heeft veel gepubliceerd op het gebied van de theoretische en politieke rationale van onderzoek in de kunsten. Een selectie is hiervan gepubliceerd in *The Conflict of the Faculties: Perspectives on Artistic Research and Academia* (Leiden University Press 2012).

Mevrouw dr. J. M. (Jesseka) Batteau, secretaris

Jesseka Batteau is sinds 2012 zelfstandig adviseur voor accreditaties en kwaliteit in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Zij is als *affiliate researcher* verbonden aan de Universiteit Utrecht. Als secretaris is zij door de NVAO-gecertificeerd.

BIJLAGE 2 Programma visitatie

Programma online visitatie Kenniscentrum Kunst en Samenleving van de Hanzehogeschool Groningen, 10 november 2020

Vanwege de maatregelen van het RIVM in verband met de uitbraak van het coronavirus vond deze visitatie online plaats via Microsoft Teams.

Panel:

- Dhr. Ir. Fred de Bruijn, Voorzitter
- Mevr. Dr. Jesseka Batteau, Secretaris
- Dhr. Dr. Daan Andriessen
- Dhr. Prof. Dr. Henk Borgdorff

Tijd	Gesprek/activiteit	Betrokkenen	Gespreksonderwerpen i.o.
9.00	Ontvangst visitatiepanel		
9.00-9.30	Vooroverleg visitatiepanel	Panel	
9.30-9.45	Presentatie KCKS (kort)	Stuurgroep en CvB	
9.45-10.30	Gesprek stuurgroep/MT KCKS	Stuurgroep en CvB	Visie en missie Onderzoeksprofiel, onderzoeksthema's Organisatie, mensen en middelen Samenwerking met partners, werkveld en werkwijzen Strategieën t.a.v. integratie met onderwijs Maatschappelijke uitdagingen, impact
10.30-10.45	Intern overleg	Panel	
10.45-11.45	Gesprek met lectoren	Lectoren	Strategie t.a.v. onderzoek • Missie en profilering • Samenwerking lectoraten binnen en buiten de kunsten • Onderzoeksmethodologie • Werkprogramma Resultaten: ontwikkelde kennis, innovaties en impact; Samenwerking met de kunstacademies & impact op studenten en professionalisering docenten Internationalisering & samenwerking met buitenlandse partners
11.45-12.45	Lunch (besloten)	Panel	
12.45-13.45	Ketengesprekken: 3 projecten en een gesprek over de artistic phd.	Per project: hoofdonderzoeker, betrokken werkveld, docent-onderzoekers, studenten 12.45-13.15: Image in Context 12.45-13.15: Onderzoeksgroep Kunsteducatie 13.15-13.45: Lectoraat Lifelong Learning in Music 13.15-13.45: Artistieke PhD	Focus op de projecten: • Hoe is dit project begonnen? Vanuit welke vraag in het veld? Welke kennisvraag? • Waarom deze partners? • Wat was het doel/vraag van het project? • Hoe verliep het onderzoeks- (en ontwikkelproces)? • Welke onderzoeksofzet en methoden zijn gebruikt en waarom? • Wat zijn de voor- en nadelen van deze methodologie?

			• Opbrengsten voor kennisontwikkeling, werkveld • Valorisatie: verspreiding en het gebruik in een bredere kring • Vervolgprojecten/wensen • Good practices & verbeterpunten Illustreer: • Onderzoeksmethodologie, ethische standaarden, praktijkrelevant (standaard 3) • Resultaten (standaard 4) • Impact (standaard 4)
13.45-14.00	Intern overleg	Panel	
14.00-14.45	Gesprek met docentonderzoekers, promovendi en onderwijs, projectleider IWP (teamleiders, master studenten)	Representatieve groep docent-onderzoekers: - net gestart tot langer actief - uit diverse opleidingen, verdeeld over de onderzoeksthema's en lectoraten	Eigen onderzoek/innovatie en loopbaan Professionalisering Borging kwaliteit Samenwerking met en impact op werkveld Betekenis voor, en impact op, onderwijs
14.45-15.00	Intern overleg	Panel	
15.00-15.30	Kwaliteitszorg	Programma manager Adviseur Onderwijs en Onderzoek Leading Lector KCKS en lector Kunsteducatie	Kwaliteitszorg lectoraten, onderzoek en kenniscentrum (midterm review, lectoraatsevaluaties, peer review, onderzoeksaanvragen, ethische toetsing)
15.30-16.30	Intern overleg om de balans op te maken	Panel	
16.30-17.00	Terugkoppeling panel	Alle betrokkenen: stuurgroep en lectoren	Tijdstip afhankelijk van verloop proces

BIJLAGE 3 Bestudeerde documentatie

- ZER Kenniscentrum Kunst en Samenleving
- CV's van de lectoren
- Jaarplannen kenniscentrum (2019 t/m 2021)
- Korte projectbeschrijvingen van de projecten Curious Minds (KE), MiMiC (LLM),
- Outputlijsten van onderzoeksgroepen
- Document 'Ontwikkelingsrichting KCKS 2020'
- Missie, visie, uitgangspunten KCKS 2020
- Kwaliteitszorgplan KCKS
- Kwaliteitscriteria uitgewerkt per onderzoeksgroep: LLM, KE, A&S
- Position Paper Curious Mind
- Format onderzoeksvoorstel KE
- Standaard Datamanagementplan KE
- Assessment Report Research Centre Art & Society 2014
- Rapport Midterm review KCKS 2017
- Nadere uitwerking portfolioprincipes lectoraten
- White paper GRASP 2017
- Communicatieplan KCKS
- Evaluaties lectoraten: LLM (2016-2020), liC (2016-2020), A&S (2015-2019)
- Film MiMiC 2017
- Film Circular Design Factory 2020
- Strategisch plan Hanzehogeschool 2016-2020

Hanzehogeschool Groningen

2020